

L'aparador bibliogràfic del CETA

El llibre de les abelles (de setis, lligallos i abellers)

Manuel Ollé Albiol

Pròleg de Josefina Roma

Publicacions de l'Abadia de Montserrat (amb la col·laboració de l'Ajuntament de Tortosa)

Barcelona, 1996

139 p.

«Allò que ens ha animat a recollir la informació que presentem és la fragilitat d'un món que desapareix, que fuig i definitivament s'acaba». Són paraules de l'autor de l'obra. Un món que, gosaríem afegir, ha tingut i mostra encara en certs indrets estranys atavismes, un fort component màgic. La relació de l'home amb les abelles, en efecte, es remunta als orígens, a l'alba de la humanitat. No parlem simplement del fet que la mel fos el primer edulcorant conegut, no,

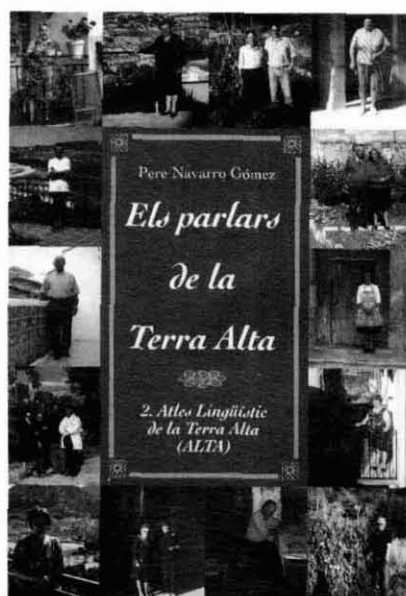
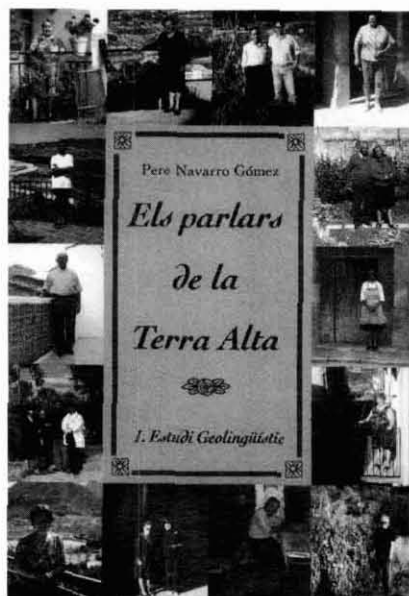
hi ha quelcom més, molt més. Pensem en les pintures deixades pels nostres avantpassats més llunyans en les parets rocoses de coves i abrics; juntament amb la representació de bisons, cérvols, cavalls, juntament amb la figura estilitzada del caçador armat amb els seu arc, hi trobem la de l'home dedicat a la recollecció de la mel. Pensem en els orígens, en els mites, en aquell fabulós Gàrgoris, rei de l'Andalusia tartèssica; se'ns diu d'ell que ensenyà als homes l'art de recollir i aprofitar la mel. Pensem en sant Urbez, eremita al Sobrarb, del qual es conta que la predilecció de Déu envers ell es manifestava mitjançant una abella blanca que li entrava per un nariu i li sortia per l'altre mentre dormia. O en les marededéus trobades, una de les quals, la de Dulcis, ho fou dintre d'un rusc. Fins i tot, i si ens traslладem al País Basc, podem parlar d'un costum ben comú fins no fa gaire entre la seva pagesia, el de que la primera sortida d'un nadó no sempre fos per anar a l'església, sinó per ésser portat vora les arnes i presentat a les abelles. Insectes que han estat tradicionalment relacionats amb el Sol.

Fou aquest món que cercà Ollé Albiol en emprendre el treball que avui comentem. Aquest i els vells costums, les velles maneres de treballar amb els ruscs i els eixams. Degut a això deixà de banda llocs com el Perelló, on l'apicultura ha esdevingut una veritable indústria,

on s'empren mètodes i tècniques moderns, i es dirigí als Ports de Tortosa-Beseit, el Matarranya, la Tinença de Benifassà, el Maestrat i les comarques de l'Ebre català, terres en certa manera marginals, ferides pel despoblament, on es posà en contacte amb gentes que des de la seva infantesa havien conegut i estimat aquest món, el més vell dels quals nascut el 1903, el més jove el 1942, alguns, com el sempre recordat Desideri Lombarte, ja traspasats. El qüestionari que emprà fou realment exhaustiu, comprenent apartats com les abelles, la mel, l'apicultura, l'abeller, les penalitzacions, els lligallos i, finalment, un petit anecdotari. Cal fer també especial esment de la originalitat d'alguns dels aspectes que s'incorporen. Ens referim concretament als senyals, dissenys o marques dels abellers, el valor dels quals no és tan sols etnològic o antropològic, sinó també artístic.

El llibre, força interessant en el seu conjunt, s'il·lustra amb fotografies i amb dibuixos de Frederic Mauri; es clou oferint-nos, a manera d'apèndix i després d'un glossari, les Ordenances Municipals de Tortosa del 1857, les Ordenances Municipals per a la Conservació i Foment de la Cria d'Abelles de la vila d'Ulldesona de 1883 i el Lligallo d'Abelles de Pena-roja de 1803 (copiat el 1864).

Neus Pallarès Casals

Els parlars de la Terra Alta

Pere Navarro Gómez
Pròleg de Joan Veny
Diputació de Tarragona
Tarragona, 1996
2 volums, 399+610 p.

«Ara diem lo nus, abans diem lo nugo».

Aquesta frase, deguda a un dels informadors entrevistats per Pere Navarro Gómez en el decurs del treball (la seva tesi doctoral, precedida pocs anys abans per la de llicenciatura, *El Parlar de la Fatarella*, ja comentada en aquesta secció), podria en certa manera resumir l'esperit de l'obra, fer-nos copsar diacronies, canvis generacionals en el parlar (desset-disset, devuit-divuit...), així com un cert sentiment d'inferioritat dels habitants d'aquestes terres envers el català central que per a molts ha esdevingut, per obra i gràcia dels mitjans de comunicació, premsa, ràdio, televisió, de la seva fortíssima influència (d'aïtal influència caldria parlar-ne, per bé que aquesta no sigui la ocasió ni el lloc adients), el català estàndard, l'únic català possible, bandejant totes les altres variants. Un fet en contra del

qual ja ens posà en guàrdia mossèn Manyà el 1976 reclamant la incorporació de diferents formes «si els dirigents de Barcelona volen evitar la odiositat d'ignorar les riqueses dels nostres dialectes meridionals».

No ens equivoquem però, malgrat tot això, malgrat aquestes petites pinzellades, no ens trobem davant d'un treball sociolingüístic, una obra excel·lent que ve a omplir un dels buits que, des de sempre, es feia sentir en l'estudi de la dialectologia catalana. El treball de Pere Navarro Gómez, professor de la Universitat Rovira i Virgili, pot qualificar-se en aquest aspecte de cabdal, d'exhaustiu. Inclou els dotze municipis de la nostra comarca més altres tres que, malgrat ésser considerats terrenalencs per molts, pertanyen a la Franja, són administrativament aragonesos, Favara, Maella i Nonasp.

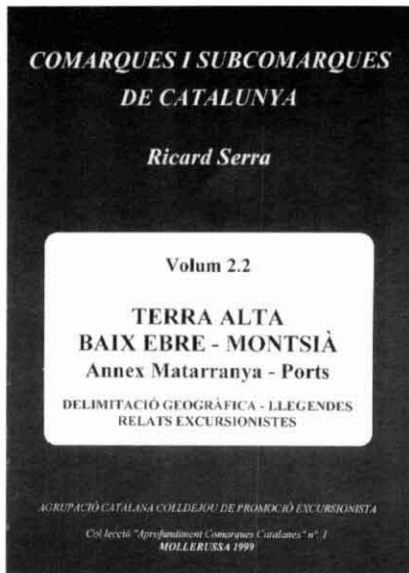
És el mateix autor qui ens explica els motius que el dugueren a treballar en la parla de les nostres terres: el fet d'ésser una àrea lateral (o potser podríem dir, encara que no ens agradi, marginal?) en la qual s'hi poden trobar preciosos arcaïsmes i

mossarabismes, cruïlla on s'entrecreuen, per la seva situació geogràfica, el nord-occidental, el valencià i l'aragonès. Hom ha parlat de tortosí. La immigració és pràcticament nul·la. I el seu llenguatge no havia estat anteriorment estudiat en el seu conjunt ni en profunditat. Com ens diu el mateix Navarro, «el poc pes demogràfic i els prejudicis lingüístics exigien una intervenció del tot inajornable». Calia, si, preservar tota la riquesa dels nostres modismes, del nostre parlar, abans no haguéssim de dir, com un dels informadors, un home de Bot, «però si ia està perdut!».

A banda de l'estudi en si mateix, estudi pacient, acurat, minucios, que agrairan lingüistes i dialectòlegs, trobem també, a les darreres pàgines del primer volum, una interessant antologia de textos recollits en totes i cadascuna de les poblacions i una abundosa bibliografia, tant com ho permet un tema tan poc estudiat.

El segon volum, que complementa magníficament el primer, és un atlas lingüístic de la Terra Alta (s'hi compten 1105 mapes en color!). Es basa en la fonètica, en la morfologia nominal i verbal i en el lèxic. En ambdós, per a la transcripció al·lofònica, s'empra l'Alfabet Fonètic Internacional.

Neus Pallarès Casals

Comarques i subcomarques de Catalunya.

Terra Alta-Baix Ebre-Montsià
Ricard Serra
Mollerussa, 1999
256 p., 78 fotos, 14 gravats i mapes.

Aquest volum és el catorzè i el darrer de la col·lecció que avui presentem i que correspon al volum 2.2. de la col·lecció dedicada a les comarques i subcomarques de Catalunya. La tasca desenvolupada per l'autor, en Ricard Serra ha estat admirable per aquest personatge perseverant, fundador de l'Agrupació Catalana Colldejou de promoció excursionista (A.CC.PE) entitat excursionista fundada per ex-alumnes de la Salle el 13 de juny de 1974. Des d'aleshores Ricard Serra ha estat recollint informació arreu de Catalunya per poder publicar els catorze volums, on ens ofereix informacions de les anotacions i observacions obtingudes al decurs d'aquest vint-i-cinc anys tot caminant amb els seus companys i alumnes arreu del país.

En fullejar aquest volum observareu que el treball de camp està centrat en la delimitació

geogràfica de cada comarca i subcomarca visitada, donant a conèixer llegendes, relats excursionistes, estudis, dites i refranys locals, bibliografia consultada, viatges i excursions, problemàtica supracomarcal, comarcal i límits de les comarques descrites. Aquest admirable treball es clou amb una extensa bibliografia on s'hi compten fins a 122 referències d'obres consultades per l'autor.

Tots els pobles visitats els trobem descrits, bé que breument, per exemple: «VILALBA DELS ARCS. (793 hab. el 1994). Situat al nord de Gandesa. Relleu accidentat per la serra de la Fatarella, pinedes i garrigues. L'agricultura de secà és la base de l'economia del municipi. Es dedica a la vinya, els ametllers, les oliveres i els cereals. Cooperativa agrícola. Renomenat el vi de varietat garnatxa blanca. Tenen fama les olives "trenca-des".

»Valuós edifici barroc-renaixentista de l'església parroquial de Sant Llorenç. Ermites de la Verge de Gràcia, dels Dolors, de Sant Antoni i el Calvari. Notables edificis (antiga Casa de la vila, Casa Coll, Casa Granyena, des d'on Sant Vicent Ferrer va predicar en les seves estades a la vila. Casa de la Senyora).

»Típica romeria a l'ermita de Berrús (amb molts cants i pregàries) el dissabte després de Pasqua».

L'autor ens descriu el trescar de poble en poble per la Terra Alta, admirant l'acolliment, el paisatge i contrastant camins: l'antic camí del tren, el difícil camí de l'aigua, les cruïlles actuals de camins polítics i els nous camins culturals, excursionistes i automobilístics.

A l'apartat d'excursions per

la comarca de la Terra Alta hi trobem 55 referències d'itineraris a peu, en BTT i amb vehicle, sense especificar horaris però amb sucoses anècdotes viscu-des pels nostres joves excursionistes.

KC

El dinamisme econòmic d'un territori: Les comarques de Tarragona

Agustí Segarra, Joaquim Margalef (directors) i vint col·laboradors més, entre autors de ponències i becaris. Diputació de Tarragona. Servei de Publicacions.
446 p., 5 mapes i 7 gràfiques.

Els autors d'aquest llibre, el presenten com un treball col·lectiu que valora diversos aspectes de les possibilitats de Tarragona, a partir d'una anàlisi de la seva realitat econòmica i considerant-ne el seu posicionament competitiu en una economia oberta, en la qual cada dia s'està més integrat.

De l'anàlisi global d'aquesta realitat, s'ha passat a consideracions específiques de cada comarca, la qual cosa ha permès treure'n una sèrie de conclusions sobre les possibilitats futures de l'àrea, valorant la idea d'una economia diversificada i amb fort potencial de creixement.

Aquest llibre que presentem a l'aparador del CETA forma part de la sèrie Promoció

Econòmica. «Ací es valora cadascuna de les comarques de la demarcació de Tarragona, on s'ha volgut estudiar la dinàmica de cadascuna d'elles i les inelasticitats inexistents per integrar-se en aquesta dinàmica global i estratègica que hem assenyalat per al conjunt de la zona en la primera part d'aquest treball.

»L'anàlisi per comarques manté una estructura heterogènia i similar a la demarcació global. S'ha estudiat el seu territori, la població i el mercat laboral, les característiques de l'activitat econòmica de cada comarca, les seves infraestructures i l'equipament, així com, s'ha establert una diagnòsi dinàmica de futur assenyalant els punts forts i febles que s'han considerat per a cada comarca, a partir del seu estudi i anàlisi».

KC

LLUÍS DE TORRES ESPUNY

FLORA DEL MASSÍS DEL PORT

Flora del Massís del Port

Lluís de Torres Espuny
Publicacions de la Diputació de Tarragona, 1989
461 p., 7 mapes i gràfics.

El contingut d'aquest llibre és el resultat d'una llarga tasca intermitentment, elaborada al decurs de diversos períodes i enllestida darrerament amb un treball continuat els anys 1987 i part del 1988, essent el vessant continental (Orta) el menys explorat.

S'ha consignat el quadrat UTM de 10x10 km al que pertany la localitat on ha estat vista la planta a fi i efecte de disposar d'abundoses dades a l'abast del programa ORCA en el que hi prenen part.

La toponímia local ha meregut atenció especial, conservant els seus arcaïsmes i formes dialectals. Per localitzar fàcilment les estacions a que es fa referència en l'obra, s'han inclòs els mapes de set quadrats UTM de 10x10 km i l'entramat del reticle UTM de 1x1 km facilita la localització.

Flora del massís del Port,
assenyala la delimitació del ter-

ritori estudiat, així com els estudis duts a terme relacionats amb estratigrafia, litologia i hidrologia. Gràfics i taules acompanyen l'obra juntament amb referències d'investigacions precedents de la flora del Port.

El catàleg florístic ocupa 422 pàgines, seguint una extensa bibliografia i l'índex amb 334 topònims, juntament amb un breu vocabulari de noms catalans.

Benvinguda sigui aquesta nova aportació que contribuirà a nodrir la minsa bibliografia dedicada al Port, aquest massís de muntanyes que s'estenen de Tortosa a Morella i de la Sènia a Orta de Sant Joan.

KC